

Koliko su tri kameni
 Tri kameni od malina.
 Duša viče, duša plače:
 „O Isuse, sinu božji!
 Šmiluj se ti sada meni!“
 Mati sinka prosi, moli:
 „Sinu mili, sinu dragi
 Šmiluj se ti ovoj duši.“
 Sinak majki govoraše:
 „Mati mila, mati draga,
 Kako bin se smilovajo,
 Kad su gorji neg' židovi?“
 Utočila mat' Marija
 Tri suzice na dušicu
 I govori Mihovilu:
 „Vagni Miho ovu dušu.
 Oču malo ja viditi,
 Ke će ona vage biti.“
 Mihovilo dušu vagnul,
 Duši vaga prevagnula,
 Svetla raja zadobila.

Pregudaše tri hudobe
 Grde, mrske nespodobne:
 „O Marijo, majko božja!
 Što ste nami učinila,
 Dušu našu predobila,
 To je duša naša bila.“
 Govori jim mat' Marija:
 „Ajd oda tle, tri hudobe
 Grde, mrske, nespodobne.
 To je duša prava božja,
 Ka j' činila 'saka dobra,
 'Saka dobra, ke j' premogla.
 Ona zame je postila
 O malome kuseu kruha,
 I o samoj vodi ladnoj.
 Meni se je naručila
 Ne s' ja toga pozabila.
 I Isusu sinu mojmu
 Budi hvala na vik vika
 Od svih ljudij čast velika!“

Potovanja in premišljevanja nekega bankovca.

(Spisal Janez Mencinger.)

I.

Imel sem predlanskim bankovec. Poslal sem ga med ljudi, pa čudo, čez dve leti mi zopet priroma v roké. Kako sem bil vesel, da mi je osoda ponujala toliko priložnosti, v katerih vtegnem sprotje spečevati svojih denarcev; vesel sem bil, da mi narava ni dala gerde lastnosti, tiščati v dnu žepnem svojega denarja; in vesel sem bil, da imam bankovce, ker ne brali bi slovenski bravci prihodnjih čertic, ako bi mi in posebno jaz ne imeli bankovcov; in to bi bilo slovenskemu slovstvu ravno toliko v škodo, kakor vsemu svetu, ako bi ne imeli bankovcov.

Imel sem tedaj predlanskim bankovec. Dolgo sem ga varoval v listnici. Bolj ko je silil na beli dan, bolj sem ga tiščal v tamno predalo prazne listnice. Ko so pa z dnevi potekli beli tovarši, in je zadnji bankovec le preveč hiral po dolgem času in zgubi tovaršev, se mi je močno zasmilil, in dovolil sem mu, naj mi palico vzame in roma na ptuje, kakor tisti Jurček v povesti, pa brez upanja, da bi moj Jurček tako kmalo, kakor uni, vernil se proti domu. Težko sem mu dal slovó; pri meni je bil tako rahlo zavit v listnici, ni se prehladil, ni si stergal bele srajčice; zdaj bo pa moral iti skozi toliko umazanih rok; bili, suvali, tergali, mazali ga bodo, in joj groza, celo preklinjali ga bodo in hudiču prepuščali. Ah, ako bi hudič blagovolil sprejeti vse bankovce, ki so mu jih ljudje že pripustili, kupil bi lahko

ves svet. Znamenje sem pa dal nezvestemu bankovcu, da ga bo nosil po življenja blatnem potu, ga vedno opominjaje njegovega dobrega varha; in da morebiti žalostnega spomina in skesanega serca kak popoldan zopet k meni nazaj priroma, kakor zgubljeni sin, umazan in stergan. Zapisal sem mu na herbet s črnilom in debelimi čerkami pomenljivo besedo: ABRACADABRA.

Ta beseda je čarobna in ima v sebi čudovito neznano moč, kakor neka gadova mast. Kaka ravno je ta moč, pa še ne vem prav dobro, zdi se mi pa, da sem jo poskusil na tem bankovcu.

Zadnji dan neprestopnega leta 1859, ne veliko trenutkov pred prestopom v novo leto prestopno, podá mi postrežljivi kerčmar menjaje star zmazan bankovec. Poberem capo, da bi mu jo nazaj vergel, pa ko se dotaknem bankovške cape, mi prešine čuden čut perste in roko. Bankovec se spogne in zasvetijo se pomenljive čerke ABRACADABRA.

Krotko sem potlačil ranjeni bankovec v listnico, kakor svetinjo ga nesem domu.

Domú pridiš ga razvijem pred sebo, in ginjen ogledujem njegove pege in maroge, ki mu jih je ali vino ali solza vtisnila; milujem stergan zakerpan plašč tega bankovca, ki je od mene šel v beli obleki bankovške nedolžnosti, zdaj se pa nazaj pritepe, kakor skesan razbojnik pred vrata samostanske. Ko ga dalj ogledujem, se mi zdiyo tudi njegove oči nekako solzne, in bral sem v njih globoko tugo, ktere je kriva ali razujzdanost pretečenega življenja, ali otožnost, ki se je bankovca polastila popotovajočega po tem narobe-svetu, kjer se vidi toliko nerodnosti in hudobije. Bankovčevo čelo ni bilo več jasno in gladko, in v gerbah sem menil brati ostro resnbnost in važne resnice modroslovske, ktere si je bankovec povzel iz mnogih skušinj v človeškem življenju. Lica so upadene in ustnice so jecljale nekako prošnjo, naj dam revnemu, življenja trudnemu skesancu zopet nekdajni mir in pokoj, naj ga zopet oblečem v nedolžno belobo, naj mu nazaj pripeljem tisto srečno mladost, ki jo je užival v gubah moje listnice. Nesrečni bankovec! Ali ne veš, da se leta mladosti nikdar ne vernejo, tudi bankovcu ne? Ali ne slišiš kako resnbnno ravno zdaj kladvo bije zadnjo uro leta 1859?

Zopet, čez dve leti zopet se mi je smilil zanemarjeni bankovec, zadnji pogled spanjaželjnih oči sem obračal na bankovčevo lice, in zadnja beseda, ki so jo memrale trudne usta, je bila pomenljiva ABRACADABRA.

Sanjale so se mi potem čudne reči. Ležim v prostorni visoki sobani, ktero razsvetljuje neznana svetloba, dnevu ne podobna. Pred posteljo na mizici leži moja listnica, iz nje pa gleda uni bankovec. Kar zasveti se verh stropa v zlatih čerkah čarobna ABRACADABRA; in v tem hipu se bankovec oživi, izkobaca iz listnice, in kakor zal deček sede na ugašeno svetilnico. Glavo mu je kinčala zidna krona, obleka

je bila bela in tanka, kakor iz papirja, in je segala do tal. Rokavi so bili dolgi, da so iz njih komaj gledali beli tanki persti, ki jih je bila sama kost in koža. V obrazu se mu ni vidilo kervi, le spod tanke hale je bliščalo veliko rudeče serce. Bankovec stegne suho roko proti meni, in položi mi jo na čelo, ledena je bila. Mertvaški pot mi je šinil v obraz, pa nisem se mogel ganiti, ker neka moč mi je ude vezala, da sem ležal kakor merlič.

Bankovec pa ustica odpre in tako spregovori:

„Vidil sem, gospod! kako ti je serce bilo ginjeno, ko si me v drugo v mošnjo potlačil: bral sem v tvojih očeh, kako si radoveden, zvediti moje dogodbe. Poslušaj tedaj čudne reči, da ti bodo lasje po koncu stali, in ti bo serce trepetalo. Čuj iz mojih ust nauk prave modrosti, in ohrani ga v sercu za se in za svoje otroke.“

To rekši odtegne bankovec roko od mojega čela, si malo odkašlja in takole nadaljuje:

„Kje sem rojen, ti je morebiti znano. Spočet sem pod rokami jeklorezca in rodila me je terda plošča jeklena. Kakor boginja Minerva sem doraščen in oborožen zagledal beli svet; in precej po porodu sem spoznal sam svoj namen in pomen. Koliko naš rod preseže človeškega, ki se toliko let na mnogih klopéh mora učiti razločka med pametjo in neumnostjo, in važnega uprašanja, čimu je človek na svetu? preden je toliko zrel, da ne razločuje pameti od nespameti, in reši zastavico o svojem namenu s tem da, pravi: človek živi, da si življenje krati. Pa tudi nobenemu mojih bratov se ne more oponašati, da slabo doveršuje svojo nalogo, med tem, ko jih je med ljudmi malo, ki svoj namen le samo spoznajo; da bi se po njem ravnali, jih je pa silno malo.“

„Bankovci imamo edin poklic, ktereга spolnujemo vsi po raznih potih, po vodilih temeljitega modroslovja bankovškega, ktereга vi ljudje še niste jeli na tanko posnemati, akoravno se štejete nar modrejše stvari na zemlji. Vi ljudje ste sploh prav ošabnih misel, in pravite celo, da ste nas bankovce znašli, kar noben bankovec ne verjame: marveč je med nami vera raztresena, da so bankovci očetje in varhi sedanjih ljudi. Bankovško modroslovje je kratko, in, da si visoko, vendar vsakemu razumljivo; brez gerdių preprirov in nerazumljivih dokazov, ki so pri ljudeh v navadi, vemo, da smo denar — o da bi vi ljudje vedno vedli, da ste ljudje! — denar smo, in ravno te veljave, ali smo papirnati ali sreberni. To so začeli že tudi pri ljudeh vpeljevati, da človek velja, kar se mu pravi, in se ne gleda veliko več na vago in notrajno vrednost. Kot denar smo vsi bankovci enaki med sebo, le kdor več plača, več velja, kakor tudi pri ljudeh. Imamo pa tudi neko plemenitaštvo stare korenine: to je sreberni denar. Sreberniki ne vidijo sicer radi, da smo mi papirnati proletarci toliko čast dosegli, kakor oni, pa kaj nam morejo, ker nas je več. Ker nas tedaj ne morejo v vojski premagati, so se zaperli, kakor kralj Matjaž,

v terdne gradove, in ondi, spod železnih sklepov posmehovaje se bankovškemu gospodarjenju, pričakujejo poznih časov, ko jim bo vlada sveta zopet vernjena. Pa tiste čase bo še le kralj Matjaž pripeljal. Vladati svét je bankovski poklic. Ta vera je vsakému med nami neizbrisljivo vtisnjena v serce, in tudi tisti ljudje na svétu, kterim smo bankovci posebno prijatli, so prepričani resnice naše vere. Tisti ljudje so pa čudni možjé, in mnogo ti bom povedal o njih, o dragi moj!

Ker je naše gospodarstvo tako veliko, in je tudi nas precej, bi ti mislil, da se tudi med nami vnemajo grozovite vojske; pa mi smo modreji kakor ljudje; mi se ne sovražimo, ker se tudi ne ljubimo. Nismo vsi za enega, in tudi ne eden za vse. Vsak je sam zase, pa vsi smo za eno reč; in ravno to, da nas vodi vse ena idea, je vzrok, da med nami ni vojske in celo vlade ne. Akoravno smo vsi večidel v krepko vladanih deželah, vendar živimo med seboj v prosti nevladi, huji kakor nar huji komunisti. Ne ženimo se, ne možimo se, ne delamo zadnjih sporočil, nimamo posebnih stanovanj, in nimamo posebnih ver, kakor vi ljudjé. Tako smo v miru med seboj in toliko lože v krepkih deržimo vas premodre ljudi. Hudo vas vladamo, pa ljubite nas, in kvi bi prelivali za nas, ako bi kdo hotel vas naše vlade oteti. Zató ravno tudi ne potrebujemo plačanih trum vojaških v vterjevanje našega gospodarstva, saj ste vi ljudje sami radi zastonj naši nar zvesteji branitelji. Da, tako majhini smo, in vendar naša bratovščina, ki ji pravite denar, — vlada vsakega med vami, in vodi že toliko let zgodovine vaše zemlje brez uporá“.

Tako je govoril bankovec, in ošabno se je zarezal proti meni. Rudečica sramote in jeze mi je stopila v obraz, serdito sem pogledoval sedeči bankovec in hotel sem uzdigniti težko dlan, da bi tresil bankovško dete z mizice na terde tla; pa zopet se nisem ganiti mogel, in terpel sem, kakor bi me mora tlačila.

Malo je opravil pri bankovcu moj serditi pogled, in nič krotkeje povzame ošabno dete zopet besedo rekoč:

„Posmehovaje sem te večkrat gledal, ko si težkega serca bal se tiste ure, v kateri me boš moral izmed perstov poslati. Kako žalosten si bil tisti večer, ko si sklenil slovó mi dati, in si mi z nekako jezo na herbet napisal tisto čudno besedo ABRACADABRA. Smejal sem se, in dobro se mi je zdelo, da občutiš mojo oblast čez se, tisto oblast, v kateri te bodo še moji nasledniki imeli, dokler boš travo tlačil. Pil si tisti večer, ko sva se ločila, rujno vino in tiho poslušal mile glase iz domačih gajev. Tudi jaz sem radostno poslušal tiste glase, akoravno moje tanke ušesa niso ugodne takim glasovom, in mi tudi serce ni ustvarjeno posebno ganljivo. Rekel sem, da ste zanimiv narod, drugači kakor priprosti Dunajčani, in mikalo me je popotovati v vašo domovino. Pa zakaj sem tudi prišel v vaše

pokrajne, da sem moral spoznati, da pri vas ni raja, in da je tudi pri vas toliko ljudi, ki ne umejo prave modrosti človeške, še manj pa modrosti bankovške“.

„Moram ti povedati, da dobro poznam po lastnem nravu in mnogih skušnjavah modrost človeško sploh, in vsacega človeka posebej. Značaju slehernega človeka se vem tako prilizniti, in se tako prenarediti po njegovi volji, da mi on kmalu, kot pravemu prijatlu serce odkrije z vsemi željami in nameni; ko ga pa tako dobro spoznam, ga vzamem v oblast, in preden se zavé, mu vcepim v serce s čudotvorno močjo stanovitno pokoršino moji volji, in bolj in bolj ga naredim denarskega sužnjega. Podloženc me ljubi, spolnuje vsi pameti vkljub moji volji, in, da si je moje gospodarstvo včasih kaj hudo in občutljivo, on še misli, da ni na moji uzdi. Tako ste ljudje vkljenjeni v verige denarjeve. Ravnajte se pa tudi po našem izgledu, vi, ki hočete med ljudmi gospodovati. Pa vi ste prevzetni in ne poslušate priprostega bankovca. — Koliko stebrom človeštva bi pa privoščil tudi to svojo prednost, da razumem glasno in tiho, bližnjo in daljno govorjenje, da vidim skozi usnjene in železne oklepe; in da vganiti morem celo občutke svojega varha, ali pa njegovega soseda; in to, kar je Filip, kralj macedonski rekel o zlatu, da preleze ozidje terdnih mest, velja ravno tako tudi pri bankovcih. Mi bankovci odpiramo vse zapahe in tudi vse serca. Ah, kako važen bi bil med vami, kdor bi vse to zamogel sam storiti, brez denarja! Pa čudno je, vse prednosti, ki jih ima denar, jih skaže le v človeških rokah. Kak duh vlada med vami, da si ne upate tega, kar z denarjem premorete, storiti z lastnimi bolj blagimi močmi, z moško besedo, s častjo, zvestobo in mnogimi drugimi čednostmi, katerih imena same sem zapazil pri vas“.

Od začetka so mi ljudje nekoliko dopadli. Lepa se mi je zdela nekaka različnost v vašem življenju, razne misli in zapopadki, da poznate in radi konec jezika nosite čednost in poštenje, da razločujete blage in gerde dela, in tudi to mi je dopadlo, da peti znate. Bankovci tega nimamo med seboj, pri nas velja le številka, in umazana in stergana obleka ima ravno to vrednost, kakor lepo lice in bela srajca bankovškega devištva. Žal mi je bilo takrat, da se je moj duh ravno v bankovcu moral vtelesiti. Ali kratka je bila ta žalost. Kmalu sem spoznal, da so čednosti pri vas le lepe besede, in da se tudi vi ravnate po bankovškem izgledu, da ne delate velikega razločka med umazano in nedolžno obleko, da tudi pri vas številka in cvenk več premore, kakor notrajna vrednost blaga, pa revne duše; in zaničevati vas moram, hinavski ljudje, ki toliko slavite čednost, pa se podjarmljate nevrednemu denarju. Vse stanove sem obhodil med vami, in hočem ti razložiti, kak zarod ste, zalega človeška!

SLOVENSKI GLASNIK.

Izhaja 5., 15. in
25. v mescu.

Lepoznansko-podučen list.

Veljá za celo
leto 3 gold.

Vreduje in na svitlo daje: Anton Janežič.

Št. 5.

V Celovcu 15. februarja 1861.

VII. zv.

Miljko.

(Zložil M. Poženčan.)

Miljko se ihti za mizo u koti,
Lukš je razžalil bil njega močno.
Zdaj se nek pajk ene muhe poloti,
Pisk zapletene leti skoz uho.

„Oh, da sovražtva je toljko na sveti!“
Miljko začne govoriti sabo,
„Dedčiku nisem nič hotel verjeti;
Zdaj pa prepričan sem tega živó.“

Pajk, ta koracman, lovi tu mušice,
Putá nad puto se v veži jezi,
Mucki hinavski zalez'vajo tice,
Volk požeruh na ovčice preži.

Zajca v planini lovijo lesice,
Medved koemun še clo vola pojé,
V meji skoliči zalez'vajo tice,
Skobci nedolžne golobe lové.

Da med ljudmi ne godi se drugači,
Lukšasti Lukš on poduke mi dá.
Naj se kdo kremži, al' smeja, al' pači,
Jaz čem li dobrega biti serca.

Dobro mi zmerzlemu dene toplota,
Luč, kedar zajdem u černe tamé,
Kruh mi je lačnemu velka dobrota,
Vendar prijaznost še boljše mi dé.“

Iz za pečká se star dédčik oglasi:
„Ljubčik! ti modro kot mož govoriš;
Tebi živali so nauk — počasi!
V kotu še više pogledaj — na križ!

Ljudstvo hudobno Boga je križalo,
Lukšastih Lukšov dovolj ima svet.
Grešniki smo, in terpimo to malo;
Glej za nebesa voljno vse terpet'.

Čertice iz bankovčevega življenja.

(Spisuje J. Mencinger.)

II.

Precej sem se spremenil, kar sem pisal prvi del bankovčevega življenja; bankovci so pa ostali, kakoršni so bili. Močno me žali, da sem takrat, ves gorak od bankovčevih razdetij, v hudo grajo človeškega rodú mnogo nespodobnih besedi ravno tako zapisal, kakor so prišle bankovcu iz umazanih ust. Marsikterega bravca, ki ne ljubi graje, (zakaj bi tacih ne bilo veliko!) je razžalilo tako prederzno govorjenje; marsikdo se je

v svoji jezi znosil nad prvim bankovcem, ki mu je prišel med perste; vergel ga je proč, in rajši je nosil v žepu težko pezo bakrenih krajcarjev, kakor lahki bankovec; marsikdo pa je, in ravno tega se bojim, tudi name nameril z jezno desnico, da se prederzmem med ljudi trositi gerdo opravljanje svojega bližnjega, da sem se podal bolj kakor drugi v bankovško sužnost. Kar je pisano, se ne da več popraviti; poboljšam se pa v prihodnjih čerticah. Ta čas, namreč ko je moje pero počivalo o bankovčevih zadevah, se nisem samo postaral, temuč postal sem tudi previdniši. Spoznal sem, in to spoznanje je zlata vredno, da je nekđaj tako preklicana laž sedanje dni močno v ceni poskočila in celo vrednost čednosti zadobila, ako se je rabila primerno, od pravih mož in o pravem času. Bral sem v mnogih časnikih in bukvah veliko spisov in dopisov, ki so mi močno dopadli, pa mnogi med njimi so bili — laži. Časniki pa in tisti visoki in nizki možje, ki so pisali ali govorili take laži, vsi se trudijo, kakor tudi sami pravijo za blagor narodov, za obveljavo pravice, za razširjenje omike in človeškega čutja. Ako se ti visoki in nizki možje lažejo za blagor človeštva, zakaj bi jih jaz, nizki in ponižni možiček, ne posnemal in lagal za očiščevanje človeškega rodu in za pokrivanje njegovih napak. Nisem sicer tako prevzetan, da bi za svoje laži želel tolike imenitnosti, kakoršno je dosegla že mnogo tera laž viših mož; to pa prosim, da se v njih spozná dobra volja in lepi namen in da nihče ne misli, da lažem iz hudobe ali iz napuha.

Zapisal bom tedaj, kedar bo mogoče, krotkeje besede namesto hudega zabavljanja bankovčevega; izpustil bom, kar je bankovec govoril tako hudo, pritaknil bom tudi hvalo našega rodú iz lastne bisage. Saj znam tudi hvaliti in kdo mi zameri, ako ga pohvalim.

Popisal sem zadnjič rojstvo svojega bankovca in omiko, ktero je prinesel iz rojstne hiše. V moji listnici je bil bankovec cel teden; naučil se ni nič v nji, tudi spremenil se ni; nagajati mi je pa začel, da je obudil v meni čudno čutje, ktero mi ni dalo mirú, dokler nisem slovó dal puntarskemu listu. Nesel sem ga neki večer v kerčmo med veselo družbo, ne bankovcov, ampak mladih rojakov, ki so pri vinu in pivu prepevali mile naše pesme. Veliko mesto je Dunajsko, pa ptuje neprijazno je; v kaki samoti bi bili tukaj domorodci iz goratih južnih strani, ako bi ne imeli domačega petja, ki nas vendar nekoliko opominja domovine, ki nam krepí domorodni duh, da se tudi na ptujem čutimo Slovence, in večkrat holj, kakor smo se v domovini, ko smo sred njenih dobrot in lepotij skoraj pozabili, čigava je ta krasna zemlja.

Tudi bankovcu se je milo zdelo naše petje, poskakoval je v listnici, in moral sem ga kletarju izročiti, ki ima večo ječo kakor jaz za take poredne stvari; tudi ni tako mehkega serca, da bi jim puščal otroško voljo, vedno romati po svetu. Pa tudi kletarju je ušel moj bankovec, ko je čez malo trenutkov nekemu dijaku zmenjal več bankovec.

Ta dijak je bil izvoljen, da bankovcu pot pokaže med brate Slovence. Vesela je ta pot bila bankovcu, žalostna dijaku. Pervi nastopi prvo veliko potovanje med ljudi brez skerbi in strahu, obdarovan z vsem, kar potrebuje za izpolnvanje svojih namenov; dijak pa je prišel na Dunaj iskat višega poduka v poklicu in v stanu, ktereга si je izvolil po dolgem premissljevanju, in zdaj se mora domu vrniti, ker se je zmotil nad ljudmi, in mu je pot zaperta do višega uka. Njegovi starši so bili dokaj premožni, in upati je smel dijak vsaj nekaj pomoči od doma. Pa pri odhodu je oče rekel: Ljubi moj sin! ker si stan izvolil, ki ni po moji volji, ne dobiš od mene vinarja več. Čemu bi te zakladal, da bi izredil iz tebe goljufa in odertnika? Žal mi je, da sem te dozaj zakladal tako zastoj. Bratje in sestre so pa djale: „Več si že hiši pojedel in zapravil, kakor bodo znašale naše dote; ako ti oče še kaj pridajo, nam kratijo doto.“ Dijak pa se ni dal pregovoriti. Z malo denarjem in mnogim upanjem je prisopel v podonavsko mesto. Tu je denar potekel, srečni upi se pa spolniti niso hotli. Dunaj ni Ljubljana, in človek, ki bi se ogledal verlega dijaka, je na Duňaju bela vrana. Pisal in pisal je dijak domu po denarja, odgovora pa ni dobil, ker očetu, ki je že bil voljan nekaj poslati lačnemu sinu, so jele bližnje in daljne tete prigovarjati: naj ljubezen do sina pokaže, da ga nazaj privabi v domovino. Očetovska ljubezen je tedaj bila vzrok, da je moral sin brez denarja, ko ni mogel živeti ob zraku in prahu, slovó dal staremu cesarskemu mestu in visokemu Stefanovemu zvoniku; slovo je dal dijak izvoljenemu nauku, ktereга se je kdaj v mirni Ljubljani tolikokrat veselil; slovo je dal zlatim upom in svitlim gradovom, ki jih je bil sozidal: vsi sreči, ki jo je mislil vživati po trudu malo let, je dal slovó za vekomaj. Molcé je sedel dijak in solzica mu je igrala v očéh, ko je hlaçon zavriskal, in ga v burnem teku odpelja od zibelji modrosti in sreče, h kateri ga več nazaj ne bo pripeljal.

Med tem, ko je vozovlak sopel skozi pusto polje okoli Dunajskega novega mesta, in se vil pod zemljo in nad brežni v lepem Semeringu, ali kakor je nekdo slovenski rekel: po Severniku, ki je večna priča človeške terdne volje in umetnosti, sta bankovec in njegov nositelj premissljevala, kolik upliv ima denar v omiki sploh, posebno pa v voliti poklica in v odgoji sleherneга človeka. Kdor hoče visoko stopnjo omike doseči, kdor hoče v učenosti sloveti in vživati čast in slavo med ljudmi, katerim je s svojo modrostjo koristil, potrebuje dveh reči: dobre glave in denarja. Te dve neobhodno potrebni podlagi više omike niste vselej združene; mnogokrat mora dobra glava polovico moči tudi zato obračati, da denarja išče, in mož, ki ima denarja na kupe, bi včasih žertoval polovico denarja, da bi si glavo zboljšal in v omiki povzdignil, ako bi bilo mogoče. Dobre glave so, kakor premoženje, močno raztresene; tisti del človeškega rodú pa, ki se v velikem trudu živi, ki ne napaña samo telesnih moči, da po-

trebni živež zasluži, ampak tudi dušne, da premissluje in skuša, kako bi si z manjim trudom pridobil več in stanovitnejši zaslužek, rodi v navadi bolj prebrisane glave, kakor tisti del, ki pri obilnem premoženju živi brez skerbi za svojo ohranitev. (Konec prihodnjic.)

Mythologične drobtine.

(Po národnih pripovedkah naznanja Dav. Terstenjak.)

O lanu.

Vsakemu je znano, kakó zelo Slovenke lan čislajo. Ne bom govoril o umetnosti Slovanov, krasno platno tkati; samo to hočem omeniti, kar mythologija slovenska pripoveduje o lanu: Nar umaíše vedó bele žene z lanom ravnati. Polevajo ga o polnoči pri mesečnem svitu z nebeško roso, in kedar cveti, ga varujejo vsake vreimenske uime. Nobene delavkinje Slovenci tako ne čislajo, kakor teriljo, in tudi nobena tolikokrat in tako dobro jesti ne dobiva, kakor terilja. Lan je podoba marljive gospodínje, zato smejo le žene lan sejati. Ko je lan posejan, vzame mati nar mlajšega otroka, in ga visoko v zrak derži, klicaje: Tako visoko naj zraste lan! Stari lužiski Slovinci so častili posebno boginjo imenovano Připolnicea (Giesebrecht Wendische Gesch. I, 70), ktera je vsakega, kogar je srečala, učila rabe in pripravljanja lanú.

Pridnim gospodinjam so nekđaj bele žene lan vsejale, zrihtale, posušile, ga sterle in sprele in na zadnje klopek po noči skoz dimnik v hram vergle. Vsaka žena, ki je iz takega lanú srajco imela, je lahko porodila, in fant, kateri je tako srajco nosil, je bil na vojski varen vsake rane. Lan starih Slovanov so že Gerki častili. Pausania piše, da je v Attiki bila Atheni posvečena svetilnica, ktere nit (stenj) je bila iz Karpatskega lanú, in je imela lastnost, da ogenj ni ugasnil. Nekdanji Slovani so se nar rajši v platnene oblačila oblačili. Dio Kassij piše tudi o Panonih, da so platnene oblačila imeli, ktere so v svojem jeziku imenovali panuše (primeri ruski panja, platnena suknja, slov. ponjava, platnena ruha).

Slovenske narodne vganjke.

(Zapisal J. Vijanski.)

Prav je povedal uni dan gosp. Kračmanov, ki je djal, da so tudi vganjke verno ogledalo narodovega mišljenja in poslovanja, kakor so narodne pesmi, pregovori in pravljice. Ker je ravno zató naberanje in priobčevanje narodnih vganjk dobra in vredna reč, sem se tudi jaz že zdavno s tem pečal in nabral dosti obilen snopič narodnih zastavic po Štírskem in po Verhniki. Nate jih in berite jih za kratek čas, dragi bravci!

1. Lesen ključ, voden most, zverina je ušla, lovci so bili pa vjeti. Kaj je to? — Izraelci in Egipčani, ko so skoz rudeče morje šli.

2. Svet ni vedil, gospod ni mogel, gospod je hlapec dal, hlapec je pa storil. Kaj je to? — Ko je Janez Kerstnik Kristus a kerstil.

3. Kaj kozarec ima, kar Bog nima? — Gospodarja.

4. Kaj je naj slajšega na svetu? — Spanje.

5. Kakó daleč zajec v hosto teče? — Dosedre, potlegrépa v n.

6. Pri nas imamo pušelje, da je od vsake sorte rož. Kaj je to? — Voščena sveča. (Dalje.)

Vreduje in na svitlo daje: Anton Janežič.

Št. 6.

V Celovcu 25. februarja 1861.

VII. zv.

Življenje.

(Zložil J. M.)

Sukal sem veslo s počito rokó,
Metal za sabo peneco vodó;
V mirnih se valih je ladja zibala,
Kam in kak daleč? ni roka prašala.

Šine pa veter visoko z nebá,
Ladjo potrese, valí razberzdá;
Šibko se veslo prekerhne brodarju,
Ladja postane igrača viharju.

V brezno sem vesla pometal koncé,
Križem pa mlade položil roké;
Valov ječanje, skakanje sém gledal,
Mirne pa duše se tako spovedal:

Dalje, le dalje, vihar, le naprej
Ženi do morja neznanih me mej:
V skale in smert, al do rešnega proda!
Tebi se zročam nebeska osoda!

Čertice iz bankovčevega življenja.

(Konec.)

Pridni in delavni narodi so veliko bolj prebrisani, kakor leni, ki so zadovoljni s tem, kar jim plodna narava delí po majhnem trudu. — Prebrisane glave pa više omike ne želé edino zavoljo omike, ampak z omiko hočejo doseči tudi višo veljavo med ljudmi. Mogočnemu uplivu je pa potrebno tudi dostojno premoženje, katero podpira tisto veljavo, ki si jo je človek z omiko pridobil. Ako tedaj bistre glave iz nižih stanov dosežejo z omiko tudi večje posestvo, je to prav dobro, ker tako razširja se omika, beraštvo in revšina se manjša in zgublja, prevelike posestva se delé, manje se množijo, in v deželo prihaja enakomernost premožnosti in blagostanja; ljudje spoznavajo, da so enaki med seboj, in zvonec nosi med njimi, kdor si ga je zaslužil po dušnih prednostih. Da pa eden zvonec nosi, vkoreninjeno je v naroti človeški; kdor se zavé svoje moči, zbudi se v njem tudi želja, zvonec nositi med slabšimi in podvrčati jih svoji volji. Srečni ljudje, katerim zapoveduje nar pametnisi! Bolje je tedaj, da omiko in ž njo veljavo doseči morejo tudi nebogati, kakor pa je bila

tista dolga doba zgodovine, v kateri je revnim pot bila zaperta do viših stopinj, ko je bila vsa omika in mogočnost pri premožnih, ki so se imenovati začeli više stanove. V dolgem prevzetnem gospodarjenju so se plemenitazili, kot bi bili svetejše kervi; zatirali so enake pravice sorodnih ljudi, silili so jih v sužnost in roboto, vladali so jih s terdo rokó, sodili med njimi po svojem pravu in v svoj prid; terdili so celo, da premoženje, kterega je nižji podedoval po starih očakih, in katero je tako staro in tako pravično pridobljeno, kakor grad plemenitaški, je reveževó samo po milosti tiste peščice plemenitaških gospodov. Tako je včasi bilo v dolgi dobi srednjega veka. Pa popihala je mileja sapa po zemlji, ki je nesla omiko po široki deželi iz terdnih gradov v rasteče mesta in nizke kočé sužnih kmetov; odperla je oči njih bistrim sinom, da so spregledali, da so spoznali resnice, kakor svet stare, zdaj na novo zbužene. Medtem ko so plemeniti gospodje v prirojeni prevzetnosti mirno dremali, terdno zaupovaje v moč svojega imena in s silo prisvojenih, pa kot postava zastaranih pravic, so njihovi podložniki prebrisane glave ušli iz kletke. Dospévi k spoznanju pravic obče človeških in enakosti vseh ljudi, stopili so možko pred gospodo, izderli so palico in meč iz njih rok, in nekdanjemu sužnemu ni več zaperta pot moči in veljave, ko je dosegel potrebno omiko. Močno se je razširila omika, postali so mnogi gospodje, manj terdó je postalo gospodstvo; spoznana enakopravnost vseh ljudi je naredila, da se veljavni može ne trudijo več samo za lastni prid, temuč z lepimi in dobrimi napravami za blagostanje vsih, za razširjanje omike in zljajševanje ubožnosti. V srečnejši dobi živimo, katero nam je pripeljala razširjena omika. Enakost imena in pravic se bo vedno bolj uterdila, kakor bolj se bo vidilo, da je omika v lasti vseh ljudi. Nič več se ne bode vernila doba srednjega veka, ampak nastale bodo drugače pravila, ki se zdaj začenjajo, in drugače prenaredbe, kakor smo jih kdaj imeli. Srečna tedaj bistra glava iz priprostih stanov, ki jo more omika povzdigniti čez navadne ljudi med nar više može, da z blago voljo in dobrimi vedami koristiti more stanovom, ki so ga rodili, in vsemu narodu. Vendar tudi zdaj ne more doseči vsaka bistra glava take sreče in moči. Mož, ki bi bil umel izverstno vladati celo deželo, je vodil vse dni plug na njivi očetovski; imel je v sebi glavo in pogum verlega vojskovočja, pa čedo je gonil po planini, in moril le divje kozle. Uni je mazal sirove znamenja ob cestah, in postal bi bil morebiti imeniten slikar, ako bi bil imel potrebnih darov Plutovih, ako bi mu bil v mladosti prijatelj pokazal pravo pot. Pravijo

sicer nekteri, da si izverstna glava sama predere pot do više vede in umetnosti. Mnogo tacih izgledov je v zgodovini, pa morebiti je tudi veliko mož, ki so nepoznani in neslavni umerli v kmečkih rovtah; in postali bi bili svitile zvezde na nebu národa, ako bi bili viditi mogli šolo in bukve. Dospeli so drugi precej daleč na poti do časti, pa obsijala bi jih bila viša slava, ako bi bili znanstvu darovali tiste ure, v kterih so se morali truditi za nizke vsakdanje skerbi. Veliko jih je omagalo po prvem srečnem naskoku; veliko jih je pa sreča iz pomanjkanja bankovcov vergla v drugi stan, za ktereга niso imeli poklica in veselja.

Pervo besedo pri omiki si je denar še vedno ohranil. Ako bi bil bolj enakomerno razdeljen, in bi blagostanje obsegalo vse stanove, bi poduka nikjer ne bilo pomanjkanja, vsacemu bi hile odperte niže in više šole na izbero; in tudi omika bi se enakomerno širila pri bistrh glavah. Ljudstvo bi postalo drugači umno in prebrisanó, in močno bi se spremenilo življenje narodov in posameznih ljudi. Kakor bi denar, drugači razdeljen, svet spreobernil, tako zdaj varuje sedajnost, da se le počasi ločimo od starih naprav, in zmerno stopamo do boljšega, da se ogiblremo prenagljenja in prekucij; denar čuje, da omika ne rodi preveč in morebiti tudi strupenih sadov, ki bi okužili mirno življenje. V dobi živimo, v kteri imata prvstvo omika in denar, pa denar ima prednost; strah premožnih, da bi v naglih preuredbah ne zgubili premoženja in veljave, veže in podpira naše naprave. Ako pa pride čas, v kterem bi omika prednost dosegla pred denarjem, dušna moč pred materialno: takrat bi se hitro živelo, naglo se zidalo in zopet podiralo, dobro bi se vedno z boljšim pobijalo, prekucije bi se verstile in popolnoma zginito bi počasno napredovanje. Kakor so vlade od začetka bile oblast telesno močnejega čez slabše, tako bi vlada omike bila oblast nar pametnejega čez dušno slabše. Da bi pa to bilo mogoče, bi se premoženje ali materialna moč toliko morala razdeliti, da bi postalo povsod enakomerno — tega pa ne bomo dočakali ne mi, ne naših vrukov sinovi. —

Te in enake misli so spremljale dijaka in bankovškega tovarša po hitri poti skozi štajersko zemljo. Lepa dežela je zgornja in spodnja Štajerska. Gornja ima gostó obraščene tamno-zelene gore, rodovitne doline, obsejane z belimi vasmí; na spodnji se pa versté široke polja z okroglimi gorícami, ki rodijo slovečo vinsko kapljico. Lepa dežela! In vsa je nekđaj bila slovenska! Pa tiščali so zmagajoči Nemci mirne Slovence proti jugu, in pustili so jim le manjši, vendar nar lepši del bogate dežele. Ko se je dijak peljal med slovenskimi gorícami, je bila ravno tergategv. Milo petje, radostno vriskanje in streljanje se je odmevalo od griča do griča; zgolj veselje se je bralo na rudečih cvetečih obrazih. Samó naš dijak je bil pobit, v serce ga je klalo veselje okolice, še hitreje bi rad bil bežal iz veselega kraja, pa množila se mu je žalost, bolj ko se je bližal domovini. V temni noči je prišel v mesto, v kterem se mu je rodila želja po Dunaju. Na ljubljanskem kolodvoru so ga sprejeli nekteri tovarši iz gimnazijalnih klopí. Veseli prijatlove vernitve so ga v kerčmo peljali. Kozarec je potekel za kozarcom v veselih pogovorih. Govorjenje je postalo goreče in hrupno, vse žalosti in prestane težave so bile pozabljene, dijak iz Dunaja potegne zadnji bankovec iz listnice, na novo

so prišli bokali na mizo. Dijak je prepeval in vriskal, in pozabil je, da je prišel iz Dunaja; domače vino mu je na nazaj dalo lahke misli in glasne besede; vernili so se stari prepíri, in zgreti tovarši so skoraj bili vtaknjeni v stanovanje neprostovoljno.

Moj bankovec je pa stare tovarše, ki jih je čez dolgo časa našel v listnici kerčmarični spodobno pozdravljaj, celo noč jim je pripovedoval svoje dogodbe. Bankovci namreč ne spijo, ampak vedno so živi in gibčni, imajo celo to lastnost, da marsikteremu cele noči spati na pusté. —

Beseda o Kačičevi stoletnici.

(Konec.)

Eto vam u kratko života Kačičeva! Želite li, da mu stogodišnjicu dostojno proslavite, a vi si podajte bratsku ruku i poštenu rěč, da čete počí onom stazom, koju vam on naznačí životom svojim. Uzvišena njegova dēla neka su vam luč, koja će vam prosvětiti stazu života vašega. Evo on, koji proizteče iz odlične krvi, zataji samoga sebe te podje u samostan, ne da odamre delovanju za svēt, već da odamre taštini svetovnoj; postade svećenikom Svevišnjega, ne da bi odabranik božji zaboravio na svet, iz koga bi odabran, već da ga naukom i priměrom svojim prosvěti; bivši učitelj niže predavao mrtva slova uhu učenicah; već je nastojao, da klica nauka oživi u srcu pověrenih mu učenikah te bujno poraste tako, da u kašnjoj dobi uzmognu učenici odpočinuti pod sěnom tog drveta, koje pronikne s njegova nauka i truda. Učite od tud poznavati pravu kršćansku poniznost i krotkost vi, koji mislite, da vam rod, časti, blago i znanje podaje pravo, da se dižete nad bratjom svojim; učite se štovati, učenici, svoje učitelje, koji no su temelj vašoj budućoj sreći; a vi, gospodo učitelji, crpite si oduđ utěhu, kad vam zvanje vaše kadšto pruža gorku čašu neugodni časak u životu vašem; nu znajte, da se otoj utěhi samo tada nadati možete, kad čete iz srca u srce presadjivati živu obuku, kad će vas u obuki pratiti ljubav zvanja i učenikah.

Ako li sva dēla Kačičeva u jedno stopimo, to ćemo opaziti, da ga je kroz celi život pratila kao najvěrnija drugarica ljubav večnog Boga i njegovog naroda; ovom temelju kršćanstva posvětio je sav svoj život, sve svoje sile duševne i telesne, nije poznavao tegobah nit zaprekah, ni se plašio pogibeljih nit protivštinah, već odvažno stupajuć na započetoj stazi ne krene nit levo nit desno, već upravo podje k naměnjenoj svrsi. Slušatelji moji! i vi ste potomci istog naroda, i vaša je kolevka stajala na zemlji prahom njegovim posvěćenoj, i vi ste sinovi iste slavne majke, i vi istu otačbinu svojom nazivljete. Želite li dakle da ste dostojni, da budete uvršteni u broj sunaródnikah Kačičevih, a vi ajte slědite primer njegov, i vas neka ovó dvojako světlo ljubavi prati tečajem života vašega; ljubav večnog Boga neka vam je vrélo večnog světla žarko sunce, koje će vam prosvětiti stazu života vašega, te žarom ljubavi božje uzpaliti vam srce, koje je možebiti do sada ozeblo od sebičnosti, nehajstva ili pohlepe za udobnostju i časti — a traci tog sunca, kojimi dopire do vas světlost i toplina nebeška, neka vam je ljubav naroda va-